



NEPILNAMEČIŲ NUSIKALTIMŲ IR KITŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ RAIDA LIETUVOJE (2004)

Tyrėja: L. Ūselė

Tyrimas atliktas vykdant mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“ pirmąją (kriminologinę) kryptį „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė ir prevencijos kryptys“.

Tyrimo rėmuose analizuojami nepilnamečių nusikalstamumo ir jų padarytų administracinių teisės pažeidimų dinamikos pokyčiai per 1990-2002 metus ir pateikiama bendra jų charakteristika. Atliekant nepilnamečių nusikalstamumo analizę, išskiriamas nepilnamečių ir mažamečių nusikalstamumas. Nagrinėjamos šios pagrindinės aktualios nepilnamečių nusikalstamumo temos: nepilnamečių nusikalstamumo struktūra, nepilnamečių grupinis nusikalstamumas, nusikaltusių nepilnamečių socialinė – demografinė charakteristika. Nepilnamečių grupinio nusikalstamumo analizės tikslas yra nustatyti nepilnamečių nusikalstamų grupių aktyvumo, nepilnamečių įtraukimo į nusikalstamą veiklą tendencijas. Šios tendencijos nagrinėjamos atliekant nepilnamečių grupinių nusikaltimų lyginamosios dalies ir nepilnamečių, nusikaltusių grupėmis, skaičiaus kitimo tendencijų koreliaciją.

Atlikta nepilnamečių registruoto nusikalstamumo rodiklių analizė parodė, kad atsiranda tam tikras nepilnamečių nusikalstamumo vystymosi pastovumas (galima konstatuoti, kad nepilnamečių nusikalstamumo tendencijos nusistovėjo):

- Kaltinamų padarius nusikaltimus nepilnamečių ir jų padarytų nusikaltimų skaičius bei lyginamoji dalis bendrame užregistruotų nusikaltimų ir išaiškintų asmenų skaičiuje mažai kito (tarp išaiškintų asmenų sudarė 13-14 proc., tarp visų padarytų nusikaltimų –15-16 proc.);

- Taip pat ryškių pasikeitimų nėra ir nepilnamečių registruoto nusikalstamumo struktūroje. Tik pažymėtina, kad nuo 1990 m. iki 1995 m. nužudymų, kurių padarymu kaltinami nepilnamečiai, skaičius didėjo nuo 2 iki 30, chuliganizmu – nuo 164 iki 389; tai yra didžiausias tokių nusikaltimų didėjimas visame Rytų ir Centrinės Europos regione. Taip pat augo užregistruotų nepilnamečių padarytų tyčinių sunkių ir apysunkių kūno sužalojimų, plėšimų ir juos padariusių nepilnamečių skaičius.

- Grupinių nepilnamečių nusikaltimų skaičius ir lyginamoji dalis per tiriamąjį laikotarpį kito nežymiai. Tačiau nusikaltimų, padarytų mišrių grupių kartu su suaugusiais, didėjimo tendencija išliko, t.y. vien nepilnamečių grupinių nusikaltimų lyginamoji dalis mažėja lyginant su nepilnamečių grupinių nusikaltimų kartu su suaugusiais dalimi. Darytina išvada, kad didesnius mastus įgauna toks reiškinys kaip nepilnamečių įtraukimas į nusikalstamą veiklą. Kita stebima tendencija – per pastaruosius metus grupinių nusikaltimų lyginamoji dalis iš esmės nekito, o nepilnamečių, nusikaltusių grupėmis, mažėjo. Todėl galima daryti prielaidą, kad didėja nepilnamečių nusikalstamų grupių aktyvumas. Kad nepilnamečių nusikalstamos grupės yra vis stabilesnės ir daro po daugiau nusikaltimų rodo ir išaugęs registruotų nusikaltimų, kuriuos nepilnamečiai padarė pakartotinai, skaičius (2000 m., palyginus su 1999 m. padidėjo 33,3 proc., didėjimo tendencija išliko ir 2001 bei 2002 metais).

- Išaiškinama vis daugiau nepilnamečių, kurie nusikaltimus padarė būdami moksleiviai. Ši tendencija išliko ir 2002 m. (2001 metais - 53,9 proc., 2002 metais - 59,3 proc.). Nepilnamečių, kurie padarė nusikaltimus būdami bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai, taip pat padaugėjo nuo 40,1 proc. 2001 metais iki 47,0 proc. 2002 metais nusikaltimus padariusių moksleivių. Tas faktas, jog moksleiviai padaro vis daugiau nusikaltimų, verčia manyti, jog „mokymasis“ tampa vis formalesnė sąvoka, nes vis daugiau mokyklinio amžiaus vaikų, įrašytų į mokinių sąrašus, faktiškai mokyklos nelanko arba lanko ją retai, tačiau tokia asmenų grupė nusikaltimų statistikoje taip pat įvardijama „moksleiviai“.